

âyetteki iki eli iki zıt nitelik (celâl-cemâl gibi), Hakk'ın ruhunu da O'nun sûreti şeklinde yorumlamışlardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Hücvîrî, *Keşfü'l-mahcûb* (Uludağ), s. 398; İbnü'l-Arabî, *Fusûsu'l-hikem* (trc. ve şerh Ekrem Demirli), İstanbul 2006, s. 25, 219, 329-348; a.mlf., *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye*, Beyrut, ts., IV, 21; Sadreddin Konevî, *Tasavvuf Metafizigi: Miftâhu gaybi'l-cem ve'l-vücûd* (trc. Ekrem Demirli), İstanbul 2002, s. 14, 23; Abdürrezzâk el-Kâşânî, *Tasavvuf Sözlüğü* (trc. Ekrem Demirli), İstanbul 2004, s. 332; Abdülğani b. İsmâil en-Nablusî, *Gerçek Varlık: Vahdet-i Vücûd'un Müdafaası* (trc. Ekrem Demirli), İstanbul 2003, s. 77-83 vd.; Süad el-Hakîm, *İbnü'l-Arabî Sözlüğü* (trc. Ekrem Demirli), İstanbul 2005, s. 571-575.

EKREM DEMİRLİ

SÛRETÜ'L-ARZ

(صورة الأرض)

İbn Havkal'in (ö. IV./X. yüzyıl)
İslâm dünyası coğrafyasına dair eseri
(bk. İBN HAVKAL).

SÛRÎ, Muhammed b. Ali

(محمد بن علي الصوري)

Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali
b. Abdillâh es-Sûrî
(ö. 441/1049)

Hadis âlimi ve şair.

376 (986) veya 377 (987) yılında Lübnan'ın güneyindeki sahil şehri Sûr'da doğdu, Sâhilî ve Şâmî nisbeleriyle de anılır. İlk eğitimini Sûr'da aldı. Sekiz yaşlarında iken şair ve edip Ebû Muhammed Hasan b. Hâmid'den şiir dinledi. 389'da (999) Sayda'da İbn Cümei' el-Gassânî ve Muhammed b. Leys el-Mevsilî'den hadis öğrendi. Daha sonra Trablus'ta muhaddislerin ve edebiyatçıların meclislerine devam etti. Humus'ta şiir öğrenimini sürdürdü. Askalân'da Ebü'l-Feth Ahmed b. Mutarrif el-Askalânî'den edebiyat okudu, şiirlerini ve diğer eserlerini rivayet etmek üzere ondan icâzet aldı. Tahsilini ilerletmek maksadıyla Mısır'a gitti; orada birkaç yıl kalarak hadis hâfızı Abdülğani b. Saîd el-Ezdî başta olmak üzere birçok âlimden hadis yazdı. Önceleri şiir ve edebiyatla meşgul olan Sûrî yaşı ilerledikten sonra hadis tahsiline ağırlık vererek hadis meclislerine devam etti. Enbâr, Kûfe, Basra ve Ukberâ'yı bu amaçla dolaştı. Onun sadece Basra'da 400 hocadan faydalandığı belirtilmiştir (İbnü'l-Cevzî, XV, 322). Sûrî 418'de (1027) hayatının sonuna kadar kalacağı Bağdat'a yerleşti. Orada hadis hâfızları Ebû Muhammed Hasan b. Muhammed el-Hallâl, Ebü'l-

Hasan Ali b. Ahmed en-Nuaymî gibi âlimlerden faydalandı ve hadis ilminde önemli şahsiyetler arasında yer aldı. Bu sebeple hocası Abdülğani el-Ezdî de kendisinden rivayette bulunmuş, bazan adını açıkça zikretmiş, bazan da kinayeli bir ifadeyle ondan Verd b. Ali diye söz etmiştir.

Sûrî'nin önde gelen talebesi Hatîb el-Bağdâdî onunla uzun müddet beraber oldu ve kendisinden çok miktarda hadis yazdı. Ebü'l-Hüseyn b. Tuyûrî, Sûrî öldüğünde onun kız kardeşinin yanında on iki çuval kitabı bulunduğunu, Hatîb el-Bağdâdî'nin bu bölgeye gittiğinde *Târîhu Bağdâd* dışında kalan eserlerinin çoğunu Sûrî'nin bu kitaplarından istifade ederek yazdığını ileri sürmüştü de (Yâkût, *Mu'cemü'l-üdebâ*, IV, 21-22) Zehebî çeşitli kimseler tarafından nakledilen bu iddianın doğru olmadığını belirtmekte, Hatîb'in hâfıza gücü, hadis seyahati, hadis öğrenme ve onu anlama bakımından Sûrî'den daha üstün olduğunu söylemektedir (*A'lâmü'n-nübelâ*, XVIII, 283). Sûrî'nin diğer talebeleri arasında Ca'fer b. Ahmed es-Serrâc, Ebü'l-Velîd el-Bâcî ve Kâdilkudât Ebû Abdullah ed-Dâmegânî de bulunmaktadır. Elinden kan aldırdıktan sonra bir daha iyileşemeyen Sûrî 29 Cemâziyelâhir 441'de (28 Kasım 1049) Bağdat'ta vefat etti ve Bağdat Camii Kabristanı'na defnedildi.

Hadis ilmine olan vukufu ve derinliğiyle bilinen Sûrî'nin bu yönüne işaret eden Hatîb el-Bağdâdî "Bağdat'a hadis ilmini ondan daha iyi bilen bir kimse gelmedi" demiştir. Sûrî çok kuvvetli olan hâfızasına dil uzatanlara, "Resûlullah'ın hadislerinden hangisini istiyorsanız senedini söyleyin, size metnini okuyayım, yahut metnini okuyun, size senedini bildireyim" diye karşılık vermiştir (Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, III, 1115-1116). Onun hadis öğrenme ve öğretmedeki titizliği dile getirilmekte, bazan bir hadisi şeyhine defalarca okuduğu, hatasını gördüğü zaman şeyhini bile tenkit etmekten çekinmediği, bir râvinin ve rivayetinin doğruluğundan emin olmadıkça ondan kesinlikle hadis rivayet etmediği belirtilmektedir. Bir gözü görmemesine rağmen bir ciltlik yazıyı bir risâleye sığdıracak kadar ince yazı yazma yeteneğine sahipti. Sûrî aynı zamanda güzel ahlâklı, geçimli, nüktedan ve şakacı bir kişiliğe sahipti. Hadis rivayet ederken şaka yapması dolayısıyla eleştirilmiş, o da bu konuda kendisini kınayanlara şiirle cevap vermiştir. Hadisçileri ve hadis ilmini eleştirenlere reddiye mahiyetinde şiirler yazmıştır. Sûrî, Hanbelî mezhebine bağlıydı. Ömrünün sonlarında zühde meyletti. Onun bay-

ram ve teşrik günleri dışında bütün yılı oruçlu geçirdiği kaydedilmiştir.

Eserleri. 1. *el-Fevâ'idü'l-avâli'l-mü'erreha mine's-şihâhi ve'l-ğarâ'ib*. Sûrî, akranı olan Ali b. Muhassin et-Tenühî'nin rivayet ettiği, on dokuz hadis olmak üzere âf isadlı yirmi beş rivayeti bu çalışmasında tahrir etmiştir (nşr. Ömer Abdüsselâm Tedmürî, Beyrut 1406/1985, 5. cüz). 2. *el-Fevâ'idü'l-muntekât ve'l-ğarâ'ibü'l-hisân 'ani's-şüyûhi'l-Kûfiyyin*. Ebû Abdullah Muhammed b. Ali el-Alevî'den seçtiği rivayetleri bu çalışmasında bir cüzde toplamıştır (nşr. Ömer Abdüsselâm Tedmürî, Beyrut 1407/1987). 3. *Bakıyye min mecmû'ati ehâdis ma'a mulâhazâtin fi nakdi'l-esânid*. Fuat Sezgin'in British Museum'da (Mahtûtât Şarkıyye, nr. 3057/2, vr. 45-46) nüshasının bulunduğunu belirttiği risâle, *el-Fevâ'idü'l-avâli'l-mü'erreha mine's-şihâhi ve'l-ğarâ'ib*'in sonunda *Fevâ'id fi nakdi'l-esânid* adıyla yayımlanmıştır (s. 109-114). Sûrî'nin bazı eserler üzerine yazdığı notları ve tenkitleri de bulunmaktadır. Dârekutnî'nin *Zikru esmâ'it-tâbi'in*'e dair yazdığı hâşiyenin bir nüshası Köprülü Kütüphanesi'ndedir (nr. 40/4). Ayrıca Dârekutnî'nin *Ricdlü'l-Buhârî ve Müslim* adlı eseri hakkında hâşiyeleri, Berdîcî'nin *Tabakâtü'l-esmâ'î'l-müfrede mine's-şahâbe ve't-tâbi'in ve aşhâbi'l-ğadîs*'i ile İbn Sa'd'ın *et-Tabakâtü'l-kubrâ*'sı üzerine notları ve eleştirileri bulunduğu belirtilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ali b. Muhassin et-Tenühî, *el-Fevâ'idü'l-avâli'l-mü'erreha mine's-şihâhi ve'l-ğarâ'ib* (nşr. Ömer Abdüsselâm Tedmürî), Beyrut 1406/1985, neşredenin girişi, s. 11-42; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, III, 103; Sem'ânî, *el-Ensâb* (Bârûdî), III, 565; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam* (Atâ), XV, 322-324; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, III, 433-434; a.mlf., *Mu'cemü'l-üdebâ*, IV, 21-22; İbn Abdülhâdî, *Ulemâ'ü'l-hadis*, III, 308-311; Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, III, 1114-1117; a.mlf., *A'lâmü'n-nübelâ*, XVII, 627-631; XVIII, 283; Sezgin, *GAS* (Ar.), I, 483.

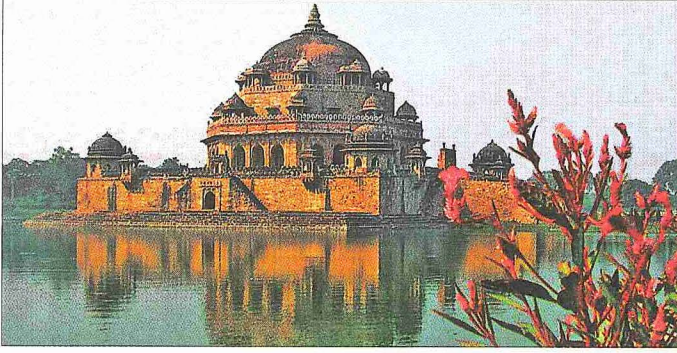
NURİ TOPALOĞLU

SÛRİLER

Kuzey Hindistan'da hüküm süren
bir İslâm hânedanı
(1540-1564).

Hânedanın kurucusu Şîr Şah Sûr Ferîdüddin b. Miyân Hasan, Hindistan'ın kuzeybatı bölgesindeki Rûh'ta yaşayan Afgan asıllı Sûr kabilesine mensuptur. Bundan dolayı hânedan Sûrîler adını almıştır. Ferîdüddin'in babası Miyân Hasan, Delhi Sultanlığı'nın bir kolu olan Lûdîler'in hiz-

Sūrî Hükümdarı
Şîr Şah'ın
Sasaram'daki
türbesi

metinde çalışıyordu. Ferîdüddin önce İbrâhim Han Servânî'nin, onun 926'da (1520) ölümü üzerine İbrâhim Han Lûdfî'nin hizmetine girdi. 932'de (1526) Şîr Han, 941'de (1535) Şîr Şah unvanını aldı. Bengal'deki istikrarsızlıktan yararlanarak Bengal Sultanı Mahmud'u mağlûp etti ve bölgeyi ele geçirip haraca bağladı. Bâbürlü Hükümdarı Hümâyün, Şîr Şah Sûr'a karşı harekete geçerek onun hâkimiyetindeki toprakları işgal ettiyse de 946 (1539) ve 947 (1540) yıllarında yapılan savaşlarda yenilerek İran'a Safevîler'e sığındı. Şîr Şah, topraklarını hızla genişletip Mâlvâ, Raisen, Mûltan, Sind ve Pencap'ın bir kısmına hâkim oldu. Bihâr'daki Patna şehrini merkez yapan Şîr Şah, Bengal dahil Kuzey Hindistan'ın yeni hâkimi oldu ve hânedanını tesis etti (947/1540). Şîr Şah beş yıl süren hükümdarlığı boyunca topraklarını genişletmeye çalıştı (bk. ŞİR ŞAH).

Şîr Şah'ın Kâlincâr kuşatması sırasında ölümünün ardından küçük oğlu Celâl Han ağabeyi Âdil Han'ı Agra yakınlarında mağlûp ederek İslâm Şah (Selim Şah) unvanıyla tahta geçti (952/1545). İslâm Şah çok zeki ve cesur bir hükümdardı. Ancak Afgan kabileleri arasında birliği sağlayamadı ve dokuz yıl hüküm sürdükten sonra öldü (961/1554). Yerine geçen on iki yaşındaki oğlu Fîrûz Şah kumandanlarından Mübâriz Han tarafından öldürüldü. İktidarı ele geçiren Mübâriz Han, Muhammed Âdil Şah unvanıyla tahta çıktı (961/1554). Ancak o da otoriteyi sağlamakta zorlandı, ülke malî ve idarî açıdan büyük buhranlarla karşılaştı. Bunun üzerine İbrâhim Han, Ahmed Han ve Muhammed Han gibi hânedan mensupları tahtı ele geçirmek için seferber oldular. Sonunda İbrâhim Han, Delhi'de hâkimiyet kurup iktidarı Sūrîler'in önde gelen kumandanlarından Hindu asıllı bir mühtedi olan İskender Han'a (Hemu) teslim etti. İskender Han, Bâbürlülerle yapılan ikinci Panipat savaşında öldürüldü. Bunu fırsat bilen Bâbürlü Hükümdarı Hümâyün Lahor'u işgal etti ve Sirhind'de Af-

ganlar'ı yenip Delhi'ye girdi (4 Ramazan 962 / 23 Temmuz 1555). Böylece Sūrîler'in Delhi'deki hâkimiyeti sona erdi; ancak hânedanın Bengal'deki egemenliği 971 (1564) yılına kadar devam etti. Bengal'de Şîr Şah'tan sonra Hızır Han, Muhammed Han, Hızır Han Bahadır ve Gıyâseddin Celâl Şah hüküm sürdüler. Sūrîler, Hindistan İslâm mimarisine kalıcı eserler bırakarak katkıda bulunmuşlardır. Bunlar arasında Bihâr'ın Sasaram şehrindeki türbelerle (Şîr Şah Sûr, babası Hasan Sûr ve mimar Alâvel [Alfval] Han'ın türbesi) Şîr Şah tarafından tesis edilen Delhi'nin Şîrgarh şehri, Purânâ Kal'a, İsâ Han Niyâzî Türbesi (1545-1547) ve Rohtasgarh'ta kale içindeki Cami Mescid (1543) sayılabilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ferishta, *History of the Rise of the Mahomedan Power in India till the Year A.D. 1612* (trc. J. Briggs), Lahore 2004, s. 308-328; Yusuf Hikmet Bayur, *Hindistan Tarihi*, Ankara 1947, II, 34-38, 41, 53-57; R. Nath, *History of the Sultanate Architecture*, New Delhi 1978, s. 91-93; İktidar Husain Siddiqui, *Sher Shah Sur and his Dynasty*, Jaipur 1995; a.mlf., "Despotism of the Sûrs (1540 A.D.-1555 A.D.)", *Studies in Islam*, II/3, New Delhi 1965, s. 153-187; a.mlf., "Shir Shâh Sûr", *EI²* (İng.), IX, 448; *The Architecture of the Indian Sultanates* (ed. A. N. Lambah - A. Patel), Mumbai 2006, bk. İndeks; C. Talbot - C. B. Asher, *India before Europe*, Cambridge 2006, s. 119-128, 131, 149, 169; Hameed ud-Din, "Historians of Afghan Rule in India", *JAOS*, LXXXII/1 (1962), s. 44-51; C. E. Bosworth, "Sûrs", *EI²* (İng.), IX, 894.

AZMÎ ÖZCAN

SURİNAM

Amerika kıtasında
en fazla müslüman nüfus oranına
sahip ülke.

- I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA
- II. TARİH
- III. ÜLKEDE İSLÂMİYET

Kuzeyden Atlas Okyanusu, güneyden Brezilya, batıdan Guyana ve doğudan Fransız Guyanası ile çevrili olan ülkenin resmî adı Surinam Cumhuriyeti (Republiek Suri-

name, eski adı Hollanda Guyanası), resmî dili Felemenkçe, yüzölçümü 163.270 km², nüfusu 492.829 (2004), başşehri Paramaribo'dur (242.946); nüfusu 100.000'i aşan başka şehri yoktur.

I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA

Yüzey şekillerinde dirençli billûrlü kayalar geniş yer kaplar. Ülke kuzeyden güneye doğru üç farklı coğrafi bölgeye ayrılır. Atlas Okyanusu kıyılarında içinde kumullar, bataklıklar ve haliçlerin bulunduğu düzlükler, onun güneyinde tadrîcen yükselen bir plato, orta ve güneyde ise tepelik alanlarla yükseltisi yer yer 1000 metreyi aşan dağlık kesim (Juliana tepesi 1230 m.) yer alır. İklim sıcak ve nemlidir. Yıllık ortalama yağış miktarı kuzey kıyılarında 2000 mm., güneyde 3000 milimetreyi bulur. En fazla yağış nisan-ağustos ve kasım-şubat dönemlerinde düşer. Yıllık ortalama sıcaklık 27 °C'dir. Kıyılar mangrov ormanları, plato savanlar ve kısa boylu ağaçlar, orta ve güney bölgeleri ise tropikal ormanlarla kaplıdır. Flora ve fauna zenginliği son yıllarda tahribata uğramış ve ülke yüzölçümünün yaklaşık % 12'si millî park ilân edilerek koruma altına alınmıştır. Courantyne ve Maroni'nin teşkil ettiği akarsuların debileriyle akış hızlarının yüksek olması ve üzerlerinde çok sayıda çağlayan bulunması sebebiyle ülkenin hidroelektrik potansiyeli yüksektir. Surinam ırmağı üzerine 1964'te boksit sanayiine enerji sağlamak amacıyla yapılan Blommestein Barajı'nın gölü (1560 km²) önemli bir tatlı su rezervuarıdır.

Surinam

